

Gyarmathy Éva

Távтанítás, digitális tanulás, autonóm tanulás – a gyakorlatban

Amit már régóta meg kellett volna lépni, lépegetni, azt most hirtelen kell megugrani. A 21. században elavult tudásátadás, amely az oktatás minden szintjén lassítja a fejlődést, most egy hirtelen jött helyzet által nagy kihívást és lehetőséget kapott a jövőtől. Kérdés, hogy sikerül-e megugrani a léceket, vagy valahol a lécek alatt átbújva sunnyog tovább a hagyományos oktatás?

Egyelőre sok tekintetben ez utóbbi látszik. **A távoktatásnak és digitális oktatásnak becézett szörnyszülött, ami most lábrakapott, se nem távoktatás, se nem digitális, hanem az eddigi hús-vér osztálytermi helyzetnek elektronikus változata.** A könyvek, munkafüzetek, papírok pdf-re cserélődnek, a dolgozat, házi feladat jpg fényképre vált, a pedagógus frontálisan videókon bámulható. A feleltetéshez, visszaböfögéshez a Skype, Zoom, stb. már nem nagyon tetszik a predigitális pedagógiának, mert nem lehet eléggé kontrollálni a gyereket. Az elavult szemléletben az ellenőrzés hiánya az otthoni tanulásra/munkára kényszerített világ egyik nagy problémája.

Azt gondolnánk, hogy a fentiek csak a pedagógusok és oktatásirányítás felől jövő elvárások, de ez nem így van. A szülők, akik a régi oktatásban szocializálódtak, még kevésbé tudnak mást elképzelni, mint a tananyag betáplálása, visszaböfögése, ennek termékének minősítése. Ha pedig ez nincsen, akkor is a pedagógus feladata, hogy lekösse a gyereket, hiszen a szülő otthon dolgozik, és a gyerek le-föl ugrál, belekiabál a megbeszélésbe, nyafog, felgyújtja a függőnyt, stb. A szülő szerint, ha nem is tanul semmi értelmeset a gyerek, legalább a gyermekmegőrző funkcióját töltsse be a pedagógus. Amúgy eddig is ez volt a szülő legfőbb elvárása, azon felül, hogy a gyerek fel tudjon készülni a következő gyermekmegőrzési szintre. És valljuk be, nagyjából erről szól a mai hazai pedagógia. Persze, akik olvassák az erről szóló tanulmányokat, mindig kivételek. 😊

A fentiek mind egy-egy jól azonosítható problémakört jeleznek, és ezekre mind választ kell adnunk, amellet, hogy alternatívát kell találnunk az alábbi [elavult eszközökre](#) is: tanmenet, tantárgy, tananyag, tanóra, házifeladat, számonkérés, osztályzatok, évfolyamok, igazolt és igazolatlan hiányzások.

Az alábbiakban pontról pontra végigvesszük a szükséges és viszonylag könnyen megoldható változtatási utakat és szemléletet.

- A tanuló többet tanul abból, ahogyan tanítják, mint amit tanítanak neki.

Ezzel a ponttal egyetlen egy dolgunk van: tudatosítani és figyelembe venni. Ezért a jelen útmutató a távtanulás és digitális tanulás mintája is lesz.

- A pedagógusnak nem a gyermekmegőrzés a feladata

Akár otthon, akár az iskolában tanul a gyermek, a pedagógusnak a gyermek tanulását, szellemi fejlődését kell biztosítani. Természetesen, amikor nincsen jelen a szülő, csak a pedagógus, akkor ő felel nem csak azért, hogy a gyermek hatékonyan töltsse az idejét, hanem hogy biztonságban legyen, miközben tevékenykedik. Az otthoni tanulásban a pedagógusnak nincsen lehetősége, a gyerek biztonságát felügyelni, csak annyira, amennyire a távolból

megteheti. Otthon a szülő felügyelete alatt áll a gyermek, és így, még ha a szülő otthonról dolgozik is felelős a gyermek tevékenységéért, így felügyelnie kell.

A pedagógus sokat tud ebben segíteni, ha meghatározott időben folyamatos tevékenységet biztosít a gyermek tanulása érdekében. Vagyis a szülő nem várhatja el, hogy a pedagógus a tanítási feladatokon túl felügyelje, lefoglalja a gyermeket, a pedagógus nem várhatja el, hogy a szülő pedagógussá váljon.

- A tanuló nem ülhet órákig a képernyő előtt

A pedagógus a gyermekmegőrző funkcióját nem tudja megoldani azzal, hogy ugyanannyi tanórán át rögzíti a gyerekeket egy helyben, mint a tantermi oktatásban. Ez már egészségügyi szempontból is ellenjavalt, sőt tilos. Az egy helyben ülés eddig is sok egészségügyi problémát okozott, de ha ezt képernyő előtt kell tenni, akkor fokozott veszélyeknek tesszük ki a fejlődő szervezetet (és a nem fejlődőt is).

A képernyő előtt a szem nem mozog, és nem csak a szem, de az idegrendszer működése terén is zavarok alakulhatnak ki a természetellenes helyzet következtében. Az eddig jogosan tiltott sok „gépezés” után mégis odaültetik a tanulókat a géphez?

Egy szülő kérdezte szarkasztikusan: „Akkor ez most vajon beleszámít a gépidőbe, amiben a gyerekek megegyeztünk? Amennyiben nem, akkor a gépidőn túl nem árt a gyereknek a gép előtt ülés?”

Ha eddig nem tudta frontális helyzetben a pedagógusok többsége lekötni a tanulók többségének a figyelmét, pedig személyesen jelen volt, akkor most hogyan tudná ezt megtenni? Nem azért, mert nem volt elég érdekes, hanem mert a 21. században a gyerekek idegrendszere a sok ingerre tanul meg gyorsan reagálni, és nem a kevésre fókuszálni. Egyéb problémákat lásd az [atipikus fejlődés kisokosban](#).

Ami hasznos az atipikus tanulók esetében, hasznos lehet mindenkinek. A különlegesek felhívják a figyelmet a környezet gyenge pontjaira, és ezeket korrigálva a teljes oktatási rendszer nyerhet. Az atipikus fejlődésű tanulókkal való foglalkozásban leírtak mindenki számára segítenek. Így nem csak a különlegeseknek, hanem a különleges helyzeteknek is jó alapot ad az alábbi három szabály, amely optimális tanulási környezetet biztosít:

1. Egyértelmű határok, tiszta szabályok.
2. Türelem – Kevesebb=több.
3. Tevékenységben tartás.

1. szabály: Egyértelmű határok, tiszta szabályok

A jelen helyzetben is szükséges a szabályok lefektetése. Ehhez tartozik egy szabálygyűjtemény, amelyet úgy hívnak, hogy fogalomtár.

Fogalomtár: A fogalmak tisztázása a szabályok alapja, vagyis az otthoni tanuláshoz biztosítani kell egy jól használható fogalomtárat. A jelen esetben ezt közreadtuk elérhető. Nem kell leírnom, elmondanom, hogy mit értek távtanuláson, digitális tanításon, stb. A fogalomtárban ezek a fogalmak mindig elérhetőek, kereshetőek. Jobb híján egy pdf formátumú anyagban is. Nem kell hosszú tananyagokat végigolvasnom, hogy megtaláljam, amit tudni akarok. A sokak által lenézett Wikipédia színvonala az Encyclopedia Britanica szintjét is eléri, [mindkettőnek megvan a helye](#). A lexikonok tulajdonképpen szabálygyűjtemények, az adott korszak

ismeretei szerinti tudás szerint, és biztos kereteket adnak a szabad tanulásnak. Mindig elérhetők online és offline is.

A szabályokhoz tartozik a rend, a rendszer. A közös tanuláshoz minden résztvevő által ismert rend tartozik. Órarend, napirend, hetirend. Segít az alkalmazkodásban, ha mindenki ismeri a kereteket.

Nem megy könnyen az egyértelmű határok kijelölése egy új helyzetben, amely hirtelen érte az oktatást, de szükséges lépés. Ezért itt közreadunk egy javasolt keretet az otthon tanulási időszakhoz. Ez a keret, ahogy a legtöbb most bevezetett megoldás, nem csak a távoktatásban, hanem a remélhetőleg ősztől induló osztálytermi oktatásban is jól használható.

Néhány alszabály:

- Bízunk magunkban, bízunk a gyerekekben és a szülőkben. Mindenki a legjobbat akarja, csak különböző módon. A pedagógusnak megvan a szaktudása, a gyermek, ha a rossz oktatási módszerek miatt nem is látszik rajta, de tanulni akar, és a szülő is azt szeretné, hogy a gyermeke fejlődjön. Ideális helyzet!
- Az otthoni tanulás nem lehet olyan, mint az osztálytermi tanulás.
- Lehet néha az egész osztállyal szervezni videós találkozót, de kevés értelme van ezt hosszabban űzni. Technikailag is nehezen megoldható. Az egész osztály számára lehet videókat feltenni rövid frontális tananyag vagy instrukció átadására.
- Egyéni és kiscsoportos formában érdemes tartani a kapcsolatot és foglalkozni a tanulókkal. Ennek formája és idői beosztása a tanulók életkorától, sajátosságaiktól és a tanulnivalótól függ – a pedagógus kompetenciája ezeknek megfelelően eljárni.
- Távtanulásban is lehet tesztelni, vizsgáztatni. Számos digitális megoldás létezik. [Itt egy ajánlatsor](#). Mindezek a tesztoldalak jól használhatók játékosított tanulásra is. Sőt, a számonkérés helyett az öntesztelés, a saját haladás követése sokkal hatékonyabb a tanulás során, mint a szorongást keltő megfelelés a minősítő eljárások során. A legtöbb gamifikált tanulási opcióban benne van a fejlődés követése, nincsen szükség érdemjegyekre.
- Az ingyenes elérhető digitális tanulási felületeket érdemes használni, mert kész tananyagokat adnak közre. [Itt egy lista](#), amely nem teljes, mert folyamatosan bővülnek a lehetőségek, de kiindulásnak jó.
- A tanulók nem ülhetnek egyfolytában 20 percnél többet a monitor előtt. A feladatoknak biztosítani kell az offline tevékenységet.

Alsó tagozaton a gyerekek még kevésbé képesek önálló tanulásra, mint a magasabb osztályfokokon tanulók, ezért szorosabb kontrollal kell a tanulást vezetni, mint az idősebb diákok esetében.

Javasolt tanulási nap alsó tagozaton, ahol egy-két pedagógus osztja be a napot egymással egyeztetve:

1. A pedagógus közread egy rövid, legfeljebb 5 perces videót vagy online személyesen köszönti a tanulóit, az aznapi feladatokat ismerteti, jelzi a csoportbeosztásokat, és ha szükséges a csoportfelelősöket (például kapcsolattartó, időfelelős, stb., ami adódik, mint a [komplex instrukciós programban – videó](#)). (Eddig a predigitális kövületeknek sincs nagy gondjuk.) A diákoknak ezt 9 óráig, vagy személyes online jelenlét esetén 9

órákor meg kell nézniük, mert ekkortól kezdődik a formális tanulás. Ez napi rutin lehet.

2. A napi tanulásban nem különülnek el a tantárgyak, hanem problémákon, projekteken keresztül tanulnak a gyerekek. A tanulás része a játékosított bevezetés és a mozgásos feladatok is. Mindezeket olyan formában kell megoldania a pedagógusnak, hogy lehetőleg a gyerekek többsége ne igényelje az otthoniak segítségét.
3. A napi formális távtanulási idő legfeljebb 3 óra, amit javasolt 9-12 óra között megtartani. Ezen idő alatt a tanítónak elérhetőnek kell lennie valamilyen online kapcsolatban vagy telefonon.
4. A gyerekek rövid frontális, önálló és csoportos feladatokat kapnak. Egy mondjuk 24 fős ideális osztály egyénileg és négy-hat fős csoportokban dolgozva váltva kapják a feladatokat, amelyek lehetnek rövid videó megtekintése, gyakorló digitális játék, csoportfeladatban megoldandó probléma, projekt, egyéni otthoni feladat.
 - A pedagógus mindig értékeli a napi/heti tanulást. A lezárás ének, és ha lehet, hozzá mozgás legyen. Ez is rutin, így szép kerete van a tanulásnak.

[Itt egy elsősztályos példa.](#) Ez a korosztály távtanulásban még nehezen kezelhető, de nem lehetetlen megoldani a feladatot. Itt van egy [harmadik osztályos példa.](#)

Hamarosan következnek: távtanulás felsőbb osztályokban és fokon.

2. szabály: Türelem – kevesebb=több

Minél többet tömünk a tanulók fejébe, annál többet tudnak elfelejteni. Ha egyáltalán bejut az, a sok fölöleges ismeret. A „haladjunk a tananyaggal” téves szemlélet, mert felhalmozásban és nem fejlődésben/tanulásban gondolkodik.

Ahogy a diákoknak, a pedagógusoknak sem kell egyszerre túl gyorsan haladni. Hiába lenne szükséges most azonnal digitális virtuózzá válni, jobb a módszeres felkészülés a kevesebb=több szemlélettel. A pedagógusnak saját fejlődésében is alkalmazni kell a tanulás alapszabályait.

A mostani helyzetben számtalan digitális lehetőség nyílt meg. Ha sokat akarunk ebből használni, akkor egyiket sem tudjuk eléggé kitapasztalni. Ezért érdemes kutakodni, és kiválasztani néhány megoldást a sok lehetőség közül. Így el lehet mélyülni abban a néhány kiválasztottban. A gyerekeknek úgyszint az 1. pont, a szabályok, a rendszer a legfontosabb. Először tehát ehhez érdemes megfelelő eszközöket kiválasztani. Ha megvannak a keretek, akkor a tanulás dandárját már a gyerekekre lehet bízni.

A tapasztalatok azt igazolják, hogy a gyerekek szívesen tanulnak, ha nagyobb szabadságot kapnak, mert

- nincsenek túlhajszolva,
- az egyéni tanulási útjaikon haladhatnak,
- elegendő információ birtokában hozhatnak döntéseket a saját tanulásukkal kapcsolatban.

Ugyanez igaz a felnőttekre is. A 21. században az oktatási rendszeren kívül már ezen a módon tanulhat bárki. A tanulók szabadsága nem azonos a lazasággal, lényege a felelősség megosztása tanár és diák között mind a tanítás, mind pedig a tanulás terén. Az autonómia = szabadság + felelősség. Ezért az autonómia a tiszta szabályok keretében működőképes. Az

autonóm tanulás egyéni haladást feltételez, ahol akár egyazon tevékenység során egyazon platformon egészen eltérő szinten tanulhatnak a tanulók. A legtöbb digitális tanulást segítő platform ezt biztosítja, vagyis türelmesen engedi haladni a tanulót a saját tempójában.

3. szabály: Tevékenységben tartás

Ha megvan a bizalom/önbizalom, a szabályok és a szabadság, akkor már csak értelmes feladatokra van szüksége a léleknek. Az értelmes feladat lényege, hogy megfelelő kihívást jelent az egyén számára, és érdekli az egyént a feladat. Ezért a tanulásban az öndifferenciálás a leghatékonyabb út. Ez azt jelenti, hogy a tanuló választhatja meg a feladatát a pedagógus által meghatározott tanulási kereteken belül. Minél idősebb és önirányítással és felelősséggel bíró egy egyén, annál szélesebb lehet ez a keret.

A tanulás/tanítás során szinte mindenhol választási lehetőséget lehet adni a diákoknak:

Projektben a feladat megválasztása: A csoportos projektmódszer, amellyel, hogy önállóságot és átlátást is tanít, abban is nagy segítség, hogy a diákok egymástól tanuljanak. Ha mindenki választhat magának feladatot, akkor ott megfelelő tudása lehet, szívesen tevékenykedik. A csoport tagjai egymástól tanulhatnak a feladatok végzésében. A projektekbe való meghívás kiváló differenciált fejlesztési lehetőség, mint például a [Szobafoglyok Tudományos Társasága](#).

Házi feladat megválasztása: A tanár feladhat x számú feladatot, abból y számú feladatot kell a diákoknak megoldani. Természetesen x nagyobb, mint y . Hogy mikor mennyi az x és az y , az a tananyagtól és a tanulók terhelhetőségétől is függ.

Felmérés feladatainak megválasztása: A házi feladathoz hasonlóan több feladat közül a diák maga választhatja ki, hogy melyiket oldja meg. Például a szódolgozat esetén a húsz szóból válasszon ki tízet, amit tud. Ugyanígy bármely tantárgyból el lehet járni. A módszer előnye, hogy a választásból megtudja a tanár, hogy mit tudnak a diákok, de közben jó jegyeket kapnak, sikert érnek el. Amely feladatokat kerülték a diákok, azt a területet újra kell venni, mert ott hiányosságok vannak.

A feladatválasztásnál nagyon lényeges, hogy ne jelölje semmi, hogy mi a nehezebb és könnyebb feladat, mert ez már eltéríti a szabad választást, és a feladatról az egyén saját megfelelésére fordítja a fókuszot. Egyébként is, van, akinek az egyik, van akinek a másik feladat az egyszerűbb.

A digitális megoldások sokféle módon segítik a tevékenységben tartást, miközben sokféle választási lehetőséget is biztosítanak.

[Itt van még egyszer a lista a digitális tanulási tevékenységeket biztosító platformokról, weboldalakról.](#) A távtanulásban, otthontanulásban nagy segítség ezek használata, de nem helyettesítik a tanítást. A távtanulás nem csak digitális tanulás, a távtanítás nem csak digitális eszközökkel való tanítás, hanem a tanulás felelősségének nagyobb megosztása.